

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

4 - 6 Σεπτεμβρίου 2009 • Νυμφαίο Φλώρινας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η Διδασκαλία
της Ελληνικής Γλώσσας
(ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΝΥΜΦΑΙΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
4, 5 και 6 Σεπτεμβρίου 2009

ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος:

Τομπαΐδης Δημήτριος
Ομότιμος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Μέλη:

Δαμανάκης Μιχάλης, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Ιορδανίδου Άννα, αν. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Πάτρας
Καλλογήρου Τζίνα, αν. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Καμαρούδης Σταύρος, επίκ. καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Καψάλης Γεώργιος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Κουτσογιάννης Δημήτρης, επίκ. καθηγητής Φιλοσοφικής,
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Ματσαγγούρας Ηλίας, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Μήτσος Ναπολέων, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Μπερελής Πέτρος, σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Νάκας Αθανάσιος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Ντίνας Κώστας, αν. καθηγητής ΠΤΝ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Παπαδογιαννάκης Νικόλαος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Σουλιώτης Μίμης, καθηγητής ΠΤΝ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Τσιάκαλος Γιώργος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Χατζηπαναγιωτίδη Άννα, επίκ. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Frederick Κύπρου
Χατζησαββίδης Σωφρόνης, καθηγητής ΤΕΑΠΗ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος

Κώστας Δ. Ντίνας

Γραμματέας

Άννα Βακάλη

Ταμίας

Άννα Χατζηπαναγιωτίδη

Μέλη

Αναστασία Στάμου
Τριαντάφυλλος Κωτόπουλος

Γραμματεία

Έφη Γώτη
Ευδοξία Τραιανού
Δημήτρης Χασανίδης
Ελένη Παπαϊωάννου
Στεφανία Τσακιροπούλου

Πλήρης βιβλιογραφική αναφορά άρθρου:

Ντίνας, Κ., Χατζηπαναγιωτίδη, Α., Βακάλη, Α., Κωτόπουλος, Τ. & Στάμου, Α. (επιμ.) 2010. Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή "Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)", βλ. <http://linguistics.nured.uowm.gr/Nimfeo2009/praktika> ημερομηνία πρόσβασης ηη/μμ/εε

Παρασκευή, 4 Σεπτεμβρίου 2009

16.00-17.30 Εγγραφές

Ώρα

Αίθουσα 3**Η ελληνική γλώσσα ως δεύτερη/ξένη**Θεματική: **Καταγραφή δεδομένων/Αναλυτικά Προγράμματα**Προεδρείο: **Α. Ιορδανίδου Σ. Καμαρούδης**

17.30-17.50 *Η Μάθηση και η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας ως μητρικής ή ξένης στην FYROM*
Α. Ήργης, Ο. Μακρή

17.50-18.10 *Διδάσκοντας ελληνικά στο Γαλλικό Σχολείο Θεσσαλονίκης*
Γ. Καρασαββίδου, Σ. Καμαρούδης

18.10-18.30 *Η διδασκαλία της νέας ελληνικής ως ξένης στην Ελλάδα*
Ν. Ρουμπής, Α. Καραδημητρίου

18.30-18.50 *Εκπαίδευση Ελληνοπαίδων του εξωτερικού: μια ουτοπία με θεσμικά αίτια; Η περίπτωση της εκπαιδευτικής περιφέρειας BENELUX*
Α. Διαλεκτόπουλος

18.50-19.10 Διάλειμμα - Καφές

Προεδρείο: **Μ. Δαμανάκης - Π. Μπερελής**

19.10-19.30 *Γλωσσική διατήρηση/μετακίνηση στην δεύτερη γενιά Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα: Κοινωνική ενσωμάτωση και κινητικότητα*
Δ. Μιχαήλ, Α. Κέσκο

19.30-19.50 *Σχεδιασμός αναλυτικών προγραμμάτων διδασκαλίας ελληνικής ως ξένης με βάση το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες. Γενικά κριτήρια σχεδιασμού*
Μ. Καρακοτσίδου

19.50-20.10 *Προγράμματα Σπουδών και προώθηση της συνέχειας στην Εκπαίδευση. Το παράδειγμα της Νεοελληνικής Γλώσσας*
Ε. Δανιηλίδου, Ι. Βόρβη

20.10-20.30 *Το γλωσσικό Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών στην ελληνική και τη γαλλική πρωτοβάθμια εκπαίδευση*
Α. Σακελλαρίου, Σ. Καμαρούδης, Ι. Tambrun

20.30-20.50 *Η ελληνική γλώσσα στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Η Προοπτική των Εστιών Πολιτισμού του Ιδρύματος Ελληνικού Πολιτισμού στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης ή ξένης*
Ο. Μακρή, Α. Ήργης

21.10-21.30 Συζήτηση

Δείπνο

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
Η Μάθηση και η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας
ως Μητρικής ή Ξένης
στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας

Αργύρης Ήργης

Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων

Όλγα Μακρή

Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων

Abstract

The aim of this article is to investigate the learning and teaching of the Greek language in the F.Y.R.O.M. This investigation finds the two countries Greece and F.Y.R.O.M in “a static” period due to lack of solution to the syntagmatic naming issue. This policy issue seems to have an impact on the political and educational relations, in which the educational programs of teaching the ethnic languages (Greek and “of FYROM”) are included in a mutually. Officially, the Greek society, through the Culture Diplomacy supports that there aren’t programs of teaching the Greek language in F.Y.R.O.M. In practical terms there are organisms, associations and university departments that participate to the organizing of departments for the Greek language. Moreover, topical municipalities and some independent institutions organize classes for the Greek language. The research question is: What is the form of teaching for the Greek language in typical, and non- typical education in F.Y.R.O.M? The research results come from interviews of teachers of Greek language as seen in internet site and from relevant published and unpublished sources. The theoretical part of this article includes two perspectives. A. the Greek language as a language with cultural dynamics of influence and strength to the neighborhood population (the cultural expression B. the Greek language, as any other language, as a tool for cross- cultural dialogue, introducing the population to piece and harmonic co- existence (cross- cultural dialogue). The second part includes the lingual and geographical analysis of the country and the critical evaluation of the results. The article finishes with the propositions for viewing the languages within the perspective of bridging them for communicative and co- operative living of the populations.

1.1 Εννοιολογική αποσαφήνιση

Ως «μάθηση» ορίζεται «η απόκτηση γνώσεων, η γνώση, η παιδεία η πείρα, η εμπειρία» (Ελληνικό Λεξικό, Φυτράκης-Τεγόπουλος, 1991 σελ: 435). Η απόκτησή της μπορεί να γίνει με την τυπική ή την άτυπη διαδικασία και προϋποθέτει τη συμμετοχή, ανάλογα, των ενδιαφερόντων, των φορέων ή της πολιτείας. Όταν η μάθηση παρέχεται σε οργανωμένες δομές και εντάσσεται σε ένα πρόγραμμα, τότε μιλούμε για «διδασκαλία» μια έννοια που περιλαμβάνει «τη μετάδοση γνώσεων από το διδάσκαλο/εκπαιδευτή» (Ελληνικό Λεξικό, Φυτράκης-Τεγόπουλος, 1991 σελ: 204).

Όταν οι έννοιες *μάθηση* και *διδασκαλία* εντάσσονται σε ένα συγκεκριμένο πεδίο (γλώσσα), η διερεύνησή τους προϋποθέτει τη διεπιστημονική προσέγγιση, παρέχοντας με αυτό τον τρόπο πολύτιμες πληροφορίες στη μελέτη της γλώσσας. Η *ανθρωπογλωσσολογία*, η *γλωσσογεωγραφία*, η *κλασική γλωσσολογία*, η *κοινωνιογλωσσολογία*, η *παιδαγωγική* και η *εθνογραφία της γλώσσας* είναι μερικοί από του κλάδους της επιστήμης που μπορούν να μας δώσουν τις κατάλληλες ψηφίδες για να γίνει κατανοητό το μωσαϊκό μελέτης της γλώσσας. Σε αυτό το πλαίσιο, η *μάθηση* και η *διδασκαλία* της ελληνικής γλώσσας στη Π.Γ.Δ.Μ αποκτά μια ενδιαφέρουσα διάσταση, καθώς η εκκρεμότητα κοινής αποδεκτής χρήσης του συνταγματικού ονόματος της γειτονικής μας χώρας συνεχίζει να προκαλεί τριβές, τόσο σε διμερές όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Εξίσου σημαντική είναι και η διερεύνηση μιας άλλης διάστασης που αφορά τη μάθηση και την διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στη Π.Γ.Δ.Μ, όπως η αδειοδότηση της διδασκαλίας της από φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης και εκπαιδευτικούς οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στη γειτονική χώρα, τη στιγμή που ο εθνικιστικός «σκοπιανός» πολιτικός λόγος είναι κυρίαρχος στα ΜΜΕ, τον έντυπο και τον ηλεκτρονικό τύπο.

Επιπλέον, δυο έννοιες που χρίζουν περαιτέρω αποσαφήνιση είναι οι έννοιες «μητρική» και «ξένη» γλώσσα. Ερευνητές και επιστήμονες οι οποίοι εντρυφούν στο πεδίο των λιγότερων ομιλούμενων γλωσσών, των μειονοτικών γλωσσών, των γλωσσών των μεταναστών και μελετούν το φαινόμενο της διγλωσσίας και της δίγλωσσης αγωγής παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες για τη σημασία της πρώτης-φυσικής γλώσσας ή

γλώσσας του σπιτιού όπου το παιδί πρωτοαντικρίζει, ονοματίζει και ανακαλύπτει τον κόσμο του.

Μεταξύ αυτών, η Kangas (2000) και οι συνεργάτες της κάνουν αναφορά για περισσότερες από μια μητρικές γλώσσες, τις οποίες μπορεί να αποκτήσει το άτομο με φυσικό τρόπο στο περιβάλλον που γεννιέται και μεγαλώνει. Επομένως η *μητρική-φυσική* γλώσσα είναι η γλώσσα που μαθαίνεται με αβίαστο τρόπο, μέσα από την καθημερινή αλληλεπίδραση και διάδραση του παιδιού στο περιβάλλον που μεγαλώνει. Αργότερα, στην ηλικία των 6 ή 7 ετών η εκμάθηση μια άλλης γλώσσας λαμβάνεται ως *ξένη* και γίνεται τυπικά, είτε μέσω της διδασκαλίας της σε φρονητησθηρικά τμήματα/τάξεις είτε άτυπα μέσα από την καθημερινή τριβή και επαφή με άτομα που την ομιλούν και την χρησιμοποιούν (παράδειγμα η εκμάθηση της γλώσσας της χώρας υποδοχής από τους μετανάστες).

Επομένως, το ερευνητικό μας πεδίο στρέφεται στη διερεύνηση της μάθησης και διδασκαλίας της ελληνικής στην Π.Γ.Δ.Μ με βάση την ανάλυση των εννοιών που παρουσιάσαμε παραπάνω, λαμβάνοντας υπόψη τις επίσημες θεσμικές διευθετήσεις δηλαδή τις *Μορφωτικές Συμβάσεις- τα Μορφωτικά Προγράμματα* και το πολιτικό κλίμα που επικρατεί στις σχέσεις των δυο χωρών.

1.2 Μορφωτικές Συμβάσεις- Μορφωτικά Προγράμματα

Μεταξύ Ελλάδας και Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας δεν υφίσταται επίσημη διακρατική πολιτιστική σύνδεση, έως τώρα ισχύει η ενδιάμεση συμφωνία του 1995. Η εκκρεμότητα κοινής αποδεκτής ονομασία της γειτονικής χώρας κάνει αδύνατη τη σύνταξη και υπογραφή της Μορφωτικής Σύμβασης μεταξύ των δυο χωρών και κατά συνέπεια την προώθηση Μορφωτικών Προγραμμάτων.

Η *Μορφωτική Σύμβαση* είναι η νομική κατοχύρωση της προσπάθειας δυο κρατών να συνεργαστούν στους τομείς του πολιτισμού και της παιδείας. Είναι κείμενα πολιτικά-νομικά, δεσμευτικά, εντάσσονται στο δίκαιο των χωρών που τα υπογράφουν και για την ελληνική περίπτωση η κύρωσή τους γίνεται από το κοινοβούλιο με τη διαδικασία ψήφισης των νόμων. Οι Μορφωτικές Συμβάσεις ισχύουν εις αεί με εξαίρεση την καταγγελία από το συμβαλλόμενο μέλος- κράτος, είναι διμερείς και καταγράφουν τη δέσμευση των συμβαλλόμενων κρατών να συνεργαστούν σε θέματα πολιτισμού,

εκπαίδευσης, αθλητισμού, επιστήμης και νεολαίας. Στην κατάρτιση του κειμένου της σύμβασης ισχύει «η αρχή της συναρμοδιότητας» στην οποία το αρμόδιο, λόγω αντικειμένου, Υπουργείο και μέσω της Διεύθυνσης Διεθνών Σχέσεων, συλλέγει τις απαραίτητες πληροφορίες από αρμόδιους φορείς, καταρτίζει προσχέδιο σύμβασης, υποβάλει το προσχέδιο στη Διεύθυνση Μορφωτικών και Πολιτιστικών Υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, η οποία αναλαμβάνει τη σύνθεση και το τελικό κείμενο. Το τελικό κείμενο λειτουργεί ως προσχέδιο ανταλλαγής με το συμβαλλόμενο κράτος και η διαδικασία της υπογραφής του περιλαμβάνει διπλωματικά και πολιτικά κριτήρια, όπως την πρόθεση των μελών, την ανταλλαγή προσχεδίων, την κατάρτιση από κοινού του κειμένου Σύμβασης, τη συνάντηση μεικτής επιτροπής για την αποσαφήνιση λεπτομερειών, προσθήκες, τροποποιήσεις, και την υπογραφή της σύμβασης σε επίπεδο Υπουργών ή Προέδρου Δημοκρατίας. Το κείμενο Μορφωτικής Σύμβασης υποβάλλεται στο γενικό λογιστήριο του κράτους για τη σύνταξη έκθεσης αναφορικά με το κόστος της σύμβασης. Ακολουθεί η υποβολή του στην αρμόδια επιτροπή της Βουλής και η επεξεργασία του από την Μορφωτική Επιτροπή. Υποβάλλεται στο σώμα, κυρώνεται από την Βουλή, δημοσιεύεται σε Φ.Ε.Κ και γίνεται νόμος του κράτους με τους όρους της Σύμβασης (Κωστάκης, 2008 σελ. 80 και 244-248).

Διερευνώντας τις προθέσεις της ελληνικής πολιτείας (Ελληνική Πρεσβεία των Σκοπίων –Εκπρόσωπο του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, εκπρόσωπο του Υπουργείου Παιδείας) στο 1^ο Παγκόσμιο Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών που διοργανώθηκε στην Αθήνα το 2008, για την παρουσία ή όχι προσχεδίου ή Μορφωτικής Σύμβασης μεταξύ των δυο χωρών και ένταξή της σε αυτή Έδρα Νεοελληνικών Σπουδών (Ερώτηση: Στην αιζέντα του Υπουργείου Εξωτερικών εντάσσονται οι νεοελληνικές σπουδές στη FYROM; Υπάρχει πολιτισμική πολιτική απέναντι στη FYROM;) διαπιστώσαμε την απουσία της συναρμοδιότητας και της κοινής στρατηγικής- πολιτικής. Ο Συρίγος (2008) εκπρόσωπος του Υπουργείου Παιδείας σημειώνει ότι «Πολύ απλά εξετάζουμε όλες τις προτάσεις εφόσον είναι σοβαρές και προέρχονται από πανεπιστήμιο. Στην τελευταία μας συνεδρίαση ήρθε και μια πρόταση για διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Ο φορέας από τον οποίο προερχόταν δεν φαινόταν ιδιαίτερα αξιόπιστος. Ήταν κάποιος τοπικός σύλλογος, ο οποίος ήθελε να διδάξει χωρίς εχέγγυα για πανεπιστημιακό επίπεδο ή για κάτι άλλο και για αυτό τον λόγο απερρίφθη. Όταν έχουμε κάποια σοβαρή πρόταση να κάτσουμε και να συζητήσουμε» (σελ: 205

<http://neoellinikesspoudes.elladastonkosmo.gr/files/BIBLIO%20PRAKTIKWN1.pdf>). Η

Δρίβα (2008) εκπρόσωπος του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, σημειώνει ότι «το Υπουργείο Εξωτερικών δεν χαράζει μόνο του την εκπαιδευτική πολιτική και δεν εξαιρεί καμία χώρα. Μένω σε αυτό που είπε ο κύριος Γενικός Γραμματέας ότι απ' οπουδήποτε κι εάν έχουμε μια σοβαρή πρόταση την εξετάζουμε. Όταν μίλησα για καταγραφή αναφερόμουν στην προσπάθεια που είχε αρχίσει εδώ και 2-3 χρόνια σε συνεργασία με το Παιδείας για την καταγραφή των εδρών και των νεοελληνιστών αλλά και των άλλων καθηγητών ανά τον κόσμο. Αυτό είναι μια γενική προσπάθεια και θα χρειαστεί πολύ μεγάλος χρόνος για να καλυφθεί όλη η υφήλιος» (σελ:205

<http://neoellinikesspoudes.elladastonkosmo.gr/files/BIBLIO%20PRAKTIKWN1.pdf>). Η

Ελληνική Πρεσβεία (2008), μέσω της πρέσβεώς της, θεωρεί τη διερεύνηση των Νεοελληνικών Σπουδών θέμα πολιτικό και επομένως θεωρεί αναρμόδια την εμπλοκή της σε μια τέτοια συνεργασία (αποστολή ερωτηματολογίου και επιστολή στις 28/3/2008 και απάντηση στις 31/3/2008). Η απουσία επίσημης Πολιτιστικής Διπλωματίας και η αδυναμία να προσεγγιστούν οι διμερείς σχέσεις με την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας με πολιτικές ανοικτών θυρών και οριζόντων, οδηγεί την Ελλάδα σε δύσκολη θέση, τουλάχιστον στα διεθνή φορά, μεταθέτοντας τα προβλήματα του παρελθόντος στο μέλλον. Η διαχείριση του πολιτισμικού της πλούτου (ελληνική γλώσσα και πολιτισμός) και η αξιοποίηση της Πολιτιστικής Διπλωματίας στο ευρύτερο πεδίο των διεθνών σχέσεων μπορούν να λειτουργήσουν ως εχέγγυα στη βελτίωση των διμερών σχέσεων με την γειτονική χώρα.

Τα *Μορφωτικά Προγράμματα* είναι συμφωνίες συγκεκριμένων δράσεων στους άξονες που ορίζονται στις Μορφωτικές Συμβάσεις. Στην πράξη, τα Μορφωτικά Προγράμματα αναλαμβάνουν να εκτελέσουν τα συμφωνηθέντα των συμβαλλόμενων κρατών, ακολουθώντας τους όρους και τις διαδικασίες που προβλέπονται στο κείμενο της Μορφωτικής Σύμβασης. Διαφέρουν από τις Μορφωτικές Συμβάσεις ως προς την χρονική τους ισχύ. Συνήθως είναι διάρκειας 3-4 χρόνων με την δυνατότητα ανανέωσης σε αντίθεση με τις Μορφωτικές Συμβάσεις που έχουν πάγια ισχύ και σε σπάνιες περιπτώσεις ανανέωσης. Ο Κωστάκης (σελ. 85, 2008) αναφέρει «ότι η ανανέωση μιας Μορφωτικής Σύμβασης σημαίνει ουσιαστικά την κατάρτιση μιας νέας σύμβασης καθώς και ότι οι ανανεώσεις συμφωνιών είναι ένα φαινόμενο μάλλον σπάνιο: σε σύνολο 68 Μορφωτικών Συμβάσεων εν ισχύει, έχει ανανεωθεί μόνο η συμφωνία με την Αλβανία,

ενώ υπό ανανέωση βρίσκονται μόλις 3 (Λίβανος 1948, Τουρκία 1951, Λιβύη 1981)». Η σύνταξη του κειμένου των Μορφωτικών Προγραμμάτων ακολουθεί την ίδια διαδικασία με εκείνη της Μορφωτικής Σύμβασης, έχοντας το Υπουργείο Εξωτερικών (Διεύθυνση Ε1) την ευθύνη για την τελική σύνθεση του κειμένου. Τα Μορφωτικά Προγράμματα, ενδεικτικά, περιλαμβάνουν πολιτιστικές ανταλλαγές, ανταλλαγή εκθέσεων, προγράμματα εκμάθησης των εθνικών γλωσσών συμβαλλόμενων κρατών, επισκέψεις προσωπικοτήτων, ανταλλαγή μελών ΔΕΠ (Μακρή & Ηργης, 2009).

Άτυπα και ανεπίσημα μεταξύ Ελλάδας και Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας ενθαρρύνονται πολιτιστικές ανταλλαγές, κυρίως καλλιτεχνικών συγκροτημάτων που διοργανώνουν πολιτιστικοί οργανισμοί (Πρέσπεια) και σύλλογοι της τοπικής αυτοδιοίκησης ένθεν και ένθεν. Ανάλογες εκδηλώσεις ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού οργανώνονται και από πανεπιστημιακούς φορείς της Δυτικής Μακεδονίας και ελληνικούς συλλόγους που ασχολούνται με τη διάδοση της ελληνικής γλώσσας στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας. Αναλυτικά, για τη δράση φορέων ελληνικού ενδιαφέροντος στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, θα αναφερθούμε στην ενότητα 1.4.

1.3 Από την εκπολιτιστική έκφραση της Μεγάλης Ιδέας στο Διαπολιτισμικό Διάλογο

Η σταδιακή διαμόρφωση των ελληνικών συνόρων είχε καλλιεργήσει σε ορισμένους ελληνικούς πνευματικούς και ακαδημαϊκούς κύκλους, στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, το αίσθημα στήριξης των ελληνικών πληθυσμών που δε συμπεριλήφθηκαν στον κορμό του ελληνικού κράτους. Έτσι «η εκπαίδευση τίθεται στην υπηρεσία της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής» και «επιστρατεύεται για την ευρεία διάδοση των υπόδουλων της ελληνικής παιδείας και ιδέας» (Μπελιά 1999, σελ. 22-23). Η ανάγκη στήριξης των ελληνικών πληθυσμών της χερσονήσου του Αίμου επισπεύστηκε λόγω του Ανατολικού Ζητήματος, στο οποίο η Ελλάδα προσπαθούσε να ενισχύσει τα εθνολογικά ερείσματα, κυρίως στη Μακεδονία και τη Θράκη. Σύλλογοι, σωματεία και αδελφότητες που ιδρύθηκαν «για τη διάδοσιν των ελληνικών γραμμάτων» αναπτύσσουν δράση εθνικού περιεχομένου, συντάσσοντας απογραφικούς εθνολογικούς πίνακες της Οθωμανικής

Αυτοκρατορίας «οι οποίοι αποτέλεσαν τη βάση του γνωστού υπομνήματος των συλλόγων προς τις μεγάλες δυνάμεις σχετικά με τα δίκαια του ελληνισμού της Μακεδονίας και της Θράκης» (Μπελιά 1999, σελ. 30) Δυο άλλοι παράγοντες εξίσου σημαντικοί που ευνόησαν τον «μεγαλοϊδεατισμό» και την προώθηση της ελληνικής γλωσσικής και πολιτιστικής ιδέας ήταν η σημαντική ανάπτυξη της ελληνικής αστικής τάξης στην Οθωμανική Αυτοκρατορία λόγω των ευνοϊκών μεταρρυθμίσεων της Πύλης επί Χάτι Χουμαγιούμ το 1856 (Σκοπετέα, 1988) καθώς και η ανάπτυξη των βαλκανικών εθνικισμών με ισχυρούς ανταγωνισμούς μεταξύ των νεοσύστατων βαλκανικών κρατών (Βούρη, 1992).

Η Μεγάλη Ιδέα (τον όρο τον εμπνεύσθηκε για δημαγωγικούς λόγους ο πρώτος Συνταγματικός πρωθυπουργός Ιωάννης Κωλλέτης, στις 14 Ιανουαρίου του 1844, κατά τη διαμάχη αυτοχθόνων-ετεροχθόνων στην Εθνοσυνέλευση και στον οποίο στήριξε ολόκληρη την πολιτική του) εκφράστηκε με όρους όπως «μεγαλοϊδεατισμός» και «ελληνισμός» των «αλύτρωτων πατρίδων». Κύριοι εκφραστές της ήταν ο ιστορικός Κωνσταντίνος Παπαρηγόπουλος, ο καθηγητής λαογραφίας Ν. Πολίτης και ο καθηγητής γλωσσολογίας Χατζιδάκις. Στρατευμένοι και οι τρεις στην κυρίαρχη εθνική ιδεολογία, δημιουργούν το πλαίσιο ύπαρξης ελληνικής ομοιογένειας, πολιτιστικής και γλωσσικής. Η Μεγάλη Ιδέα, ο κεντρικός άξονας της εθνικής ιδεολογίας, ήταν ενταγμένη στα σχέδια της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής για να γνωρίσει πολλές διακυμάνσεις παράλληλα με τις εθνικές περιπέτειες (Χριστογιάννης, 2002). Στο πολιτικό πεδίο, η Μεγάλη Ιδέα, συνδέθηκε με τις γνωστές αποτυχίες του πολέμου του '97 αλλά και με εξάρσεις λόγω των νικηφόρων βαλκανικών πολέμων. Η μοιραία κατάληξή της ήρθε με το τέλος του Α' Παγκοσμίου πολέμου και τη Μικρασιατική καταστροφή, δημιουργώντας κύματα προσφύγων με τα σύννομα προβλήματα και τις εντάσεις τους. Η εθνική έξαρση κυρίως για τους ελληνικούς πληθυσμούς που έμειναν εκτός των συνόρων- «αλύτρωτες πατρίδες»- αποτυπώθηκε στο εκπαιδευτικό και πολιτιστικό πεδίο. Σύλλογοι, ενώσεις αδελφότητες εταιρείες αναγνωστήρια και λέσχες καταβάλλονται από οίστρο και πνεύμα εξουδετέρωσης πάσης κατά του Γένους εχθρικής επιβουλής (Ο Εν Αθήναις Σύλλογος προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων 1970, σελ. 103). Σε αυτό το πνεύμα κινείται το σύνολο και η επιστολογραφία των πρακτικών του «Εν Αθήναις Συλλόγου προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων» (έτος ίδρυσης 1869) στο αφιέρωμα για τα 100 χρόνια εθνωφελούς και πολιτιστική δράσης του, ενώ

στην Κωνσταντινούπολη λειτουργεί από το 1861 ο «Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος». Η Μπέλια (1999 σελ. 27) σημειώνει ότι «Ο πρώτος αναδεικνύεται κατά τον εύστοχο χαρακτηρισμό της Τατιάνας Σταύρου, σε Υπουργείο Παιδείας του αλύτρωτου ελληνισμού, και ο δεύτερος αποτελεί φορέα της εκπαιδευτικής αλύτρωτης πολιτικής του ελληνικού κράτους». Ενδεικτικό της εθνικής-εθνικιστικής έξαρσης αποτελεί «η ταχύτατη εξάπλωση των συλλόγων την δεκαετία του 1870. Ας σημειωθεί ότι το 1879 στο συνέδριο των ελληνικών συλλόγων έλαβαν μέρος 63 σύλλογοι: 22 από το ελληνικό κράτος, 37 από τις ελληνικές κοινότητες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και 4 από τις κοινότητες του ελληνισμού της διασποράς. Ας σημειωθεί ότι στην Μακεδονία καταγράφονται 176 σύλλογοι, στην Θράκη 158 και στην Ανατολική Ρωμυλία 47 σύλλογοι, στην δε Κωνσταντινούπολη 500 (Μπέλια 1999, σελ 25). Θα μπορούσαν να γίνουν αρκετοί παραλληλισμοί με τα πνευματικά ιδρύματα και τους συλλόγους που ενεργοποιούνται στη βαλκανική, στις ημέρες μας, με στόχο την προβολή της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού. Το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού έχει αναλάβει τον θεσμικό ρόλο προβολής της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού στα βαλκάνια, ρόλο που κάποτε είχε ανατεθεί στον «Εν Αθήναις Σύλλογο για τη Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων» και τον «Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος» Κωνσταντινούπολης. Ο «Αέροπος», ο «Οργανισμός για την Διεθνοποίηση της Ελληνικής Γλώσσας» (ΟΔΕΓ) ο «Οργανισμός Ωμέγα» το «Μάτι» είναι μερικοί ιδιωτικοί φορείς που ασχολούνται με τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε βαλκανικές χώρες. Ο αντίκτυπος της Μεγάλης Ιδέας ήταν αισθητός και στον πνευματικό-λογοτεχνικό κύκλο της εποχής, με εκφραστές τον Περικλή Γιαννόπουλο (1872-1910) τον Ίωνα Δραγούμη, εάν και ο Χριστογιάννης (2002, σελ. 133) τον θεωρεί ως «συγκεραστή» των δυο τάσεων της Μεγάλης Ιδέας και του εξευρωπαϊσμού της Ελλάδας. Στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα συναντούμε αρκετά στοιχεία έκφρασης της «Πολιτιστικής Διπλωματίας» ενταγμένα στο κλίμα και το πνεύμα της ιστορικής εποχής, διαπνεόμενα από μια επιθετική τακτική για στήριξη του «αλύτρωτου ελληνισμού».

Από την εκπολιτιστική έκφραση της Μεγάλης Ιδέας στον διαπολιτισμικό διάλογο μεσολαβούν διαχρονικά τάσεις που αρχικά εκφράζονται μέσα από το έργο και τις ιδέες του Κοραή, προσανατολισμένες στον εξευρωπαϊσμό της Ελλάδας. Ακολουθούν τον 20^ο αιώνα έντονες ιδεολογικές συγκρούσεις στο γλωσσικό ζήτημα με εκπροσώπους τον Μιστριώτη και Χατζιδάκι, υπέρμαχους της αρχαϊζουσας-

καθαρεύουσας και από την άλλη τον Δελμούζο τον Γληνό και τον Τριανταφυλλίδη, πρωταγωνιστές του «Εκπαιδευτικού Ομίλου». Στο ελληνικό πολιτικό πεδίο, μετά την Μικρασιατική καταστροφή, θα μονοπωλήσει για πολλές δεκαετίες, η σύγκρουση εθνικισμού-σοσιαλισμού- κουμμουνισμού που θα επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό τη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής με αντίκτυπο στις πολιτικές της Πολιτιστικής Διπλωματίας έναντι των βορείων γειτόνων, «*Η επιβολή των πανσλαβιστών κατά του ελληνισμού ενετάθη και συν τω χρόνω εκορυφώθη, υιοθετηθείσα και από των ομογλώσσων προστατευμένων των εις την χερσόνησο του Αίμου*» (Ο ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ, 1969:9). Από τον εξευρωπαϊσμό του Κοραή μέχρι τον εθνικισμό των Βαλκανίων της δεκαετίας του 1990 και την προώθηση του διαπολιτισμικού διαλόγου στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, λαμβάνουν χώρα πολλά γεγονότα (διαμόρφωση συνόρων, εμφύλιες διαμάχες, διχασμός, παγκόσμιοι πόλεμοι, μεταναστευτικά ρεύματα, δικτατορία, μεταπολίτευση, κατάρρευση συνασπισμών, ομοσπονδιών κρατών κ.α) που προσδίδουν στην Ελληνική Πολιτιστική Διπλωματία μια ταυτότητα επηρεασμένη από το κλίμα και τα γεγονότα της εποχής. Ο διαπολιτισμικός διάλογος, ως ήπια έκφραση της Πολιτισμικής Διπλωματίας μπορεί να στηρίζεται στο διάλογο μέσω των πολιτισμών, όμως το πλαίσιο του διαμορφώνεται από στρατηγικές και πολιτικές διεθνών (ΟΗΕ, UNESCO) και περιφερειακών οργανισμών (Ε.Ε και ΣτΕ).

Ο διαπολιτισμικός διάλογος αναδείχθηκε τόσο από την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε) όσο και από το παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον και το διεθνές κλίμα. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο του, εντάσσει τον διαπολιτισμικό διάλογο στα στρατηγικά του σχέδια για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση (Ευρωσύνταγμα, Ευρωπαϊκή Ταυτότητα, Ευρωπαϊκή Ιθαγένεια). Τα σχέδια αυτά δεν βρίσκουν σύμφωνα όλα τα μέλη κράτη, τα οποία διατηρούν πολλές επιφυλάξεις για την σκοπιμότητα τους και πιο πολύ για την διαφύλαξη της «εθνικής» τους ταυτότητας (γλώσσα, πολιτισμός). Οι ελληνικές κυβερνήσεις, μετά το 1990, κράτησαν θέση παθητική έως αδιάφορη σε ευρωπαϊκές αποφάσεις (Το Ευρωσύνταγμα επικυρώθηκε από το Ελληνικό Κοινοβούλιο χωρίς να ζητηθεί η λαϊκή ετυμηγορία) σε Σύμφωνα-Πλαίσια (Σύμφωνο-Πλαίσιο των εθνικών μειονοτήτων- Χάρτα των λιγότερων ομιλουμένων γλωσσών), και τον Διαπολιτισμικό διάλογο, για την γλωσσική και πολιτισμική ετερότητα στο εσωτερικό της.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο του, ανακήρυξε το έτος 2008, ως Ευρωπαϊκό Έτος Διαπολιτισμικού Διαλόγου αιτιολογώντας την απόφασή του ως εξής: «Αυτή η πρωτοβουλία εγγράφεται στο πλαίσιο του σεβασμού πολλών θεμελιωδών αρχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ορίζονται από τη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και το χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ένωσης που τονίζουν ειδικότερα το σεβασμό και την προαγωγή της πολιτισμικής πολυμορφίας. Σε συμφωνία με πολλές προτεραιότητες που καθορίζονται στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισσαβόνας, η Επιτροπή επιμένει στη συμβολή που ο διαπολιτισμικός διάλογος θα μπορέσει επίσης να προσφέρει στην πραγματοποίηση αυτών των στόχων οικονομικού χαρακτήρα. Η οικονομία της γνώσης έχει, παραδείγματος χάρη, ανάγκη προσώπων ικανών να προσαρμόζονται στις αλλαγές και να αντλούν οφέλη απ' όλες τις πιθανές πηγές καινοτομίας». (Απόφαση 1983/2006/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με το Ευρωπαϊκό Έτος Διαπολιτισμικού Διαλόγου (2008) [Επίσημη Εφημερίδα L 412 της 30.12.2006] <http://europa.eu/scadplus/leg/el/lvb/l29017.htm>. Σύμφωνα με το άρθρο 2 της απόφασης (Απόφαση 1983/2006/EK) ο γενικός στόχος του Ευρωπαϊκού Έτους Διαπολιτισμικού Διαλόγου είναι η συμβολή στα εξής: *προαγωγή του διαπολιτισμικού διαλόγου ως διαδικασίας με την οποία όλοι όσοι ζουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση μπορούν να βελτιώσουν την ικανότητα τους να ανταπεξέρχονται σε ένα πιο ανοιχτό και πιο πολύπλοκο πολιτιστικό περιβάλλον όπου στα διάφορα κράτη μέλη καθώς, και εντός του εκάστοτε κράτους μέλος συνυπάρχουν διαφορετικές πολιτιστικές ταυτότητες και πεποιθήσεις. Το άρθρο 2 συνεχίζει με την προτροπή για την προβολή του διαπολιτισμικού διαλόγου ως ευκαιρία όσων ζουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση να συνεισφέρουν όχι μόνο στην Ευρώπη αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο, αναπτύσσοντας ενεργή ευρωπαϊκή ιδιότητα του πολίτη, στηριγμένη στον σεβασμό της πολιτισμικής ποικιλομορφίας, βασισμένη σε αξίες που είναι κοινές στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 6 της συνθήκης ΕΕ και στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για το σκοπό αυτό «το χρηματοδοτικό κονδύλιο για την υλοποίηση της παρούσας οδηγίας για την περίοδο 1^{ης} Ιανουαρίου 2007 και 31 Δεκεμβρίου 2008 ανέρχεται σε EUR 10.000.000. Οι προπαρασκευαστικές δράσεις*

περιορίζονται στο 30% του συνολικού προϋπολογισμού (Άρθρο 11 προϋπολογισμός παρ. 1).

1.4 Πολιτισμική πολιτική της Ελλάδας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη

Το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού (ΕΙΠ) είναι από τους βασικούς θεσμικούς φορείς που συστήθηκε για την προβολή της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού στο εξωτερικό. Ιδρύθηκε το 1992 με ομόφωνη απόφαση του ελληνικού κοινοβουλίου και έχει έδρα την Αθήνα. Αναπτύσσει τις δραστηριότητες τους μέσω των Εστιών, των Γραφείων και των Παραρτημάτων που δημιουργεί σε διάφορες πόλεις της ΕΕ και εκτός αυτής. Η ίδρυση του συνέπεσε με τις αλλαγές που συνέβησαν στην ανατολική Ευρώπη, την αναζωπύρωση των βαλκανικών εθνικισμών και την κυκλοφορία βιβλίων που αμφισβητούσαν την συμβολή του ελληνικού πολιτισμού στην κοινή ευρωπαϊκή πολιτισμική κληρονομιά, καθώς και θεωρίες που υποστήριζαν τις αφροασιατικές ρίζες του κλασσικού πολιτισμού. Βέβαια δύο γεγονότα τα οποία επίσπευσαν την ίδρυσή του, ήταν η πολιτιστική δράση της Τουρκίας στο εξωτερικό και το «μακεδονικό ζήτημα», το οποίο δέσποζε στις διεθνείς σχέσεις και τα διεθνή φόρα. Η σύνδεση ίδρυσης του ΕΙΠ με πολιτικά-διεθνή γεγονότα δείχνει τον ελιγμό της ελληνικής πολιτείας να εντάξει στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής, στοιχεία του πολιτισμού και της γλώσσας σε μια προσπάθεια να βελτιώσει την εικόνα της στους διεθνείς οργανισμούς και να παρουσιαστεί στα διεθνή φόρα ως θεματοφύλακας πολιτισμικών αξιών που υπηρετούν έναν κόσμο στον οποίο θα υπερισχύσει η ειρήνη η λογική, η δικαιοσύνη και η αλληλεγγύη. Άλλωστε, είχε διαμορφωθεί σε ελληνικούς πολιτικούς και ακαδημαϊκούς κύκλους η αίσθηση ότι ο ελληνικός πολιτισμός και ορισμένα σύμβολα του καπηλεύονται από γειτονικά κράτη και χρησιμοποιούνται ως κομμάτι του δικού τους πολιτισμού. Η αίσθηση αυτή ήταν μια καθυστερημένη «αφύπνιση» σε πολιτισμικά μνημεία και τόπους που χωρίς υπερβολή μονοπώλησαν την επικαιρότητα της εποχής εξαιτίας αυτής της διένεξης. Πιο συγκεκριμένα η προβολή των βυζαντινών μνημείων από την γειτονική Τουρκία σε διαφημιστικές τουριστικές καμπανιές και πολιτιστικές εκθέσεις έφερε στο πεδίο της Ελληνικής Πολιτιστικής Πολιτικής την ανάγκη αξιοποίησης της βυζαντινής κληρονομιάς, την αξιοποίηση των βυζαντινών κειμηλίων και την ανάδειξη της κοινής ορθόδοξης βυζαντινής κληρονομιάς των λαών των

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Βαλκανίων. Άμεση απάντηση και έκφραση αποτέλεσαν, οι πολιτισμικές εκδηλώσεις του ΕΙΠ την πρώτη περίοδο από την ίδρυση του για να ακολουθήσουν οι Εστίες Πολιτισμού, οι οποίες ιδρύονται τα δυο τελευταία χρόνια (2008-2009) σε βαλκανικές χώρες.

Η Διοίκηση Πολιτισμού

Από την άλλη, το μακεδονικό ζήτημα της δεκαετίας του 90 αποτέλεσε μείζον εθνικό-πολιτικό θέμα, η διεθνοποίηση του οποίου προσπάθησε να γίνει μέσω του πολιτισμού και της ελληνικής γλώσσας, με στόχο τη βελτίωση της διεθνούς εικόνας της Ελλάδας. Η στρατηγική κινητοποίησης της ελληνικής διασποράς, με την προσδοκία να επηρεαστούν ισχυρά διεθνή λόμπι στη στήριξη των ελληνικών θέσεων, μάλλον δεν έφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα στο μακεδονικό ζήτημα, καθώς οι ελληνικές θέσεις, στις αρχές της δεκαετίας του 90, εντάσσονταν περισσότερο στον βαλκανικό εθνικισμό και ελάχιστα στην οικουμενική αρχή υποστήριξης, της γλώσσας, της ταυτότητας και της ιστορίας των λαών και εθνοτικών ομάδων.

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΊΔΡΥΜΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού στρέφει το βλέμμα του στις βαλκανικές χώρες ουσιαστικά τα τελευταία δύο χρόνια (2007-2008) με την λειτουργία των Εστιών Πολιτισμού. Η στροφή αυτή συμπίπτει με την ένταξη της Βουλγαρίας και Ρουμανίας στην Ε.Ε και την επαναφορά της «ελληνοσκοπιανής διένεξης» στο θέμα της ονομασίας. Ένας άλλος λόγος, ήσσονος πολιτικής σημασίας, αλλά εξίσου σημαντικός ήταν το χαμηλό οικονομικό κόστος λειτουργίας των Εστιών Πολιτισμού στα Βαλκάνια σε σχέση με τα γραφεία και τα παραρτήματα του ΕΙΠ σε ευρωπαϊκές χώρες, την Αμερική και την Αυστραλία.

Νοτιοανατολική Ευρώπη

Το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού *«από το 2006 επαναπροσδιορίζει τις επιλογές και τις προτεραιότητές του λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του διεθνή χώρου: την πολυπολιτισμικότητα και την πολυγλωσσία – τον πολιτισμικό ανταγωνισμό και την αναζήτηση σύγχρονων μορφών έκφρασης για την δημιουργία και την διαμόρφωση της φυσιογνωμίας του πολιτισμού στον 21^ο αιώνα* (Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού, 2008).

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Το όψιμο ενδιαφέρον για τις βαλκανικές χώρες συμπίπτει με την αλλαγή στην ηγεσία του ΕΙΠ και την πιθανή εκτίμηση της Πολιτιστικής Διπλωματίας στην ενίσχυση της ελληνικής θέσης στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, ως κράτος- μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο πολιτισμός και η ελληνική γλώσσα θα μπορούσε να λειτουργήσουν ως

ισχυρά κίνητρα ιδίως για τους πολίτες των γειτονικών χωρών, η πλειοψηφία των οποίων βλέπει την Ελλάδα ως διέξοδο στην οικονομική κρίση, που πλήττει τις χώρες τους, και την αναζήτηση εργασίας (Poromanska, 2008).

Η στροφή του ΕΙΠ στα Βαλκάνια θεμελιώνεται με τον επαναπροσδιορισμό των επιλογών και των προτεραιοτήτων που έθετε ως το 2006. Η αναφορά στην πολυπολιτισμικότητα και την πολυγλωσσία, ως ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του διεθνούς χώρου και η σύνδεσή τους με την προώθηση της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού στις γειτονικές βαλκανικές χώρες έχει πολλές αναγνώσεις και επιδέχεται πολλές ερμηνείες. Στη βάση της πολυπολιτισμικότητας των λαών και κρατών των Βαλκανίων, το ΕΙΠ αναγνωρίζει κοινές πολιτιστικές καταβολές, τις οποίες άλλοτε αναζητά στο χριστιανικό Βυζάντιο και άλλοτε στην παρουσία του ελληνικού μειονοτικού στοιχείου (Αλβανία). Η ανάγνωση και η ερμηνεία που αναφέρουμε είναι έκδηλη στα πολιτιστικά προγράμματα που οργανώνονται μέσω των Εστιών Πολιτισμού. Η ανάδειξη της κοινής ορθόδοξης βυζαντινής πολιτιστικής καταβολής φαίνεται να λειτουργεί ως στρατηγικός στόχος για την εδραίωση της ελληνικής θέσης στα Βαλκάνια. Από την άλλη, η πολυγλωσσία, χαρακτηριστικό ακόμη και της ελληνικής κοινωνίας μάλλον, λειτουργεί προς την κατεύθυνση ότι η Ελλάδα παίρνει πρωτοβουλίες για την πολιτισμική συνεργασία ακολουθώντας πολιτική δεκτικότητας ανοχής και ανοιχτών θυρών και οριζόντων.

Ο πρωταγωνιστικός ρόλος της Ελλάδας στα πολιτιστικά θέματα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης μπορεί να ερμηνευθεί αφενός μεν λόγω των πολιτιστικών της καταβολών και αφετέρου λόγω της συγκριτικής της υπεροχής σε οικονομική ανάπτυξη και του γεγονότος ότι είναι το μοναδικό κράτος της Ε.Ε στην περιοχή με ευρωπαϊκό προσανατολισμό και εμπειρία.

Βέβαια η πολιτιστική συνεργασία με αρκετές βαλκανικές χώρες υφίσταντο είτε μέσω του Υπουργείου Πολιτισμού είτε του Υπουργείου Παιδείας. Όταν το ΕΙΠ στράφηκε στις βαλκανικές χώρες (2007-2008) ήδη βρίσκονταν σε ισχύ Μορφωτικές Συμβάσεις και πολιτιστικές ανταλλαγές. Οι περισσότερες από τις Μορφωτικές Συμβάσεις υπογράφηκαν ή ανανεώθηκαν στην Θεσσαλονίκη στις 22-23 Φεβρουάριου του 2002, στην συνάντηση των Υπουργών Πολιτισμού και Αθλητισμού των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης με την συμμετοχή του συνόλου των κρατών της περιοχής.:

Αλβανία, Βοσνία- Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Ελλάδα, Κροατία, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, Ρουμανία Σερβία & Μαυροβούνιο Σλοβενία, Τουρκία Οι οκτώ πρώτες χώρες συμμετείχαν σε επίπεδο υπουργών ή υφυπουργών ενώ τελευταίες με διπλωμάτες (Κωστάκης 2008 σελ. 120).

1.5 Η ελληνική γλωσσογεωγραφία της Π.Γ.Δ.Μ

Η διερεύνηση της ελληνικής γλωσσογεωγραφίας στη Π.Γ.Δ.Μ είναι μια επίμονη και πολύπλοκη διαδικασία καθώς σκοντάφτει σε ζητήματα πολιτικά και μεθοδολογικά ώστε τα αποτελέσματα να θεωρηθούν έγκυρα και αξιόπιστα. Από πολιτική σκοπιά τίθενται ζητήματα αναγνώριση της πληθυσμιακής ομάδας που ομιλεί την ελληνική ως μητρική/ δεύτερη ή ξένη, ενώ από επιστημονική πλευρά τίθενται ζητήματα μεθοδολογικών εργαλείων που θα καταγράψουν με εγκυρότητα του ομιλητές της ελληνικής γλώσσας. Το βασικό ερώτημα που τίθεται είναι με ποιο/α κριτήριο/α μπορεί να καταταχθεί/ουν οι πολίτες της Π.Γ.Δ.Μ στους ομιλητές της ελληνικής γλώσσας; Ωστόσο, για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας διαχέονται στον ελληνικό ηλεκτρονικό και έντυπο τύπο «απογραφικά» στοιχεία και εκτιμήσεις που «αποτυπώνουν», κατά το δοκούν, την παρουσία Ελλήνων και Ελληνικής Κοινότητας στη Π.Γ.Δ.Μ .

Με κάθε επιφύλαξη για την εγκυρότητα και την σκοπιμότητα των απογραφικών στοιχείων θα παρουσιάσουμε ποσοτικά στοιχεία και πολιτικές δηλώσεις που αφορούν τους ομιλητές της ελληνικής γλώσσας στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και την παρουσία πολιτών ελληνικής «καταγωγής».

Το Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών σημειώνει ότι «Σύμφωνα με την επίσημη απογραφή του 2002 στην ΠΓΔΜ καταγράφονται 422 Έλληνες μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνονται και Έλληνες πολίτες που εγκαθίστανται εκεί για επιχειρηματικούς και άλλους λόγους. Στην ΠΓΔΜ δεν εκδηλώνεται συνεκτική ομάδα Ελλήνων με συνείδηση και δράση εθνικής μειονότητας. Ομάδες ανθρώπων σε διάφορες περιοχές (Σκόπια, Μοναστήρι, ευρύτερη περιοχή Γευγελή, Δήμος Πέχτσεβο) οργανώνονται σε συλλόγους είτε επειδή τα μέλη έλκουν οικογενειακή καταγωγή από Έλληνες, είτε ομιλούν την ελληνική. Η ελληνική κυβέρνηση συμπαρίσταται και ενισχύει τους συλλόγους αυτούς,

μέσω του Ελληνικού Γραφείου Συνδέσμου στα Σκόπια, του γραφείου ΠΟΕΥ Μοναστηρίου, αλλά και ελληνικών συλλόγων που αναπτύσσουν διασυνοριακές δραστηριότητες, ενώ προωθεί με συστηματικότητα δράσεις ενίσχυσης των δεσμών με την Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένης και της προώθησης διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας». (Α.Π.Φ 21/258/ΑΣ 2313, 18/8/2008 Θέμα: «Απάντηση στην υπ αριθμό 2384 από 24.7.08 ερώτηση του βουλευτού κ. Κωνσταντίου Αιβαλιώτη).

Στον αντίποδα της επίσημης θέσης του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών βρίσκεται η δράση της Παμμακεδονικής Ένωσης και άλλων ομογενειακών οργανώσεων στην Αμερική, οι οποίες τον Οκτώβριο του 2008 (27/10/2008) πραγματοποίησαν «ενημερωτική εκστρατεία για την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Ελλήνων στην Π.Γ.Δ.Μ. ...έξω από το κτίριο της Μόνιμης Αντιπροσωπείας των Η.Π.Α. στον Ο.Η.Ε. στο Μανχάταν της Νέας Υόρκης.... Η πρόεδρος της Παμμακεδονικής Ένωσης Αμερικής μίλησε για την ύπαρξη Ελληνικής Κοινότητας και την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων «Η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της Ελληνικής κοινότητας στα Σκόπια πρέπει να γίνει γνωστή, ο κόσμος πρέπει να ενημερωθεί και οι διεθνείς φορείς οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να παρέμβουν πρέπει να πληροφορηθούν τι συμβαίνει με τον Ελληνισμό ο οποίος πάντοτε υπήρχε στην περιοχή της Πελαγονίας» και ακολουθεί κείμενο ψηφίσματος που επιδόθηκε σε Εκπρόσωπο της Αντιπροσωπείας των Η.Π.Α. στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών και μεταβιβάστηκε στη συνέχεια στον ΟΗΕ, καθώς και στο Υπουργείο Εξωτερικών των Η.Π.Α. Στο κείμενο που επιδόθηκε γίνεται σαφής αναφορά στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας «Ζητάμε η ελληνική γλώσσα να διδάσκεται στα δημόσια σχολεία και να χρηματοδοτείται από την κυβέρνηση της Π.Γ.Δ.Μ. σε περιοχές όπου υπάρχει ζήτηση» (www.Voice of Greece.htm, Διαμαρτυρία έξω από τον ΟΗΕ για την Π.Γ.Δ.Μ).

Η πολιτική διάσταση διερεύνησης της ελληνικής γλωσσογεωγραφίας στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας συμπληρώνεται με δηλώσεις Ελλήνων πολιτικών την δεκαετία του '90, κατά την οποία, το «Μακεδονικό Ζήτημα» βρισκόταν στη δίνη των βαλκανικών εθνικισμών. Ο υπουργός Εξωτερικών Αντώνης Σαμαράς, στις 11/3/92 δήλωνε γραπτώς στη βουλή ότι η Ελλάδα «δε διαθέτει στοιχεία για τον ακριβή αριθμό των χιλιάδων Ελλήνων που ζουν, σήμερα στην ευρύτερη περιοχή των Σκοπίων» ενώ το ίδιο διάστημα η υφυπουργός κυρία Τσουδερού, εκτιμούσε τον

ακριβή αριθμό τους σε 380.740 άτομα (Λιθοξόου: www.lithoksou.net/dhraghumis.html *Η ελληνική πολιτική για τη μετονομασία της μακεδονικής γλώσσας απόρρητο υπόμνημα του 1948*). Την ίδια περίοδο ο τότε πρωθυπουργός Κ. Μητσοτάκης σε τηλεοπτική εκπομπή δηλώνει για την παρουσία των πρώην Ελλήνων πολιτών – παιδιά του ελληνικού εμφυλίου πολέμου (1946-1949)- «*Ο Μιλόσεβιτς σε μια από τις πρώτες, νομίζω στη δεύτερη, συναντήσεις που είχαμε μου πρότεινε να το μοιράσουμε. Να πάρουμε εμείς το μισό να πάρουν αυτοί το άλλο μισό ώστε να έχουμε και απευθείας σύνορα. Του είπα εγώ ότι πρώτον ήμαστε ευρωπαίοι και τέτοια πράγματα δεν μπορούμε να τα σκεφθούμε και δεύτερον ότι το τελευταίο πράγμα που θα ήθελα είναι είδαμε και επάθαμε να γλιτώσουμε από αυτούς που οικιοθελώς εφύγανε, να τους ξαναβάλουμε μέσα εις τα όρια της επικράτειας*» (ΣΚΑΙ Τ.Υ 1992). Εξίσου σημαντική είναι η θέση του Δραγούμη (1948) σε απόρρητο υπόμνημα για την παρουσία ελληνικού στοιχείου σε Γιουγκοσλαβία και Βουλγαρία και την πιθανή εφαρμογή της ανταλλαγής πληθυσμών, τακτική που εφαρμόστηκε την δεκαετία του 20 με τις συνθήκες του Νευγί και της Λοζάνης «*Ανταλλαγή πληθυσμών είτε προς την Γιουγκοσλαβίαν είτε προς την Βουλγαρίαν, κατέστη αδύνατος, διότι δεν υπάρχουν πλέον εις τας δύο αυτάς χώρας δεδηλωμένοι ελληνικοί πληθυσμοί και δη ελληνόφωνοι*» (Δραγούμης, 1948, σελ. 11 παρατίθεται στο Λιθοξόου: www.lithoksou.net/dhraghumis.html). *Η ελληνική πολιτική για τη μετονομασία της μακεδονικής γλώσσας απόρρητο υπόμνημα του 1948*). Από ορισμένους ελληνικούς πολιτικούς κύκλους προβάλλεται για δυο πλέον δεκαετίες, η δήλωση του Kiro Gregorov τον Ιούνιο του 1994, στην Τσεχική εφημερίδα Tseski Denic «*ότι στη χώρα του υπάρχουν 100,000 Έλληνες*».

Ωστόσο, παραμένουν ελάχιστες οι πηγές οι ερευνητικές εργασίες και οι ελληνικές βιβλιογραφικές αναφορές για την παρουσία πολιτών ελληνικής καταγωγής ή προέλευσης που διαμένουν στη Λαϊκή Δημοκρατία της Μακεδονίας μετά την ίδρυσή της, το 1945. Ο Χρυσανθόπουλος (1993) αναφέρει πως το 1960 υπήρξε μια ανεπίσημη στατιστική στην "Ο.Γ.Δ της Μακεδονίας", που όμως δε δημοσιεύτηκε ποτέ (πηγή του είναι το "Savezni zavod za Statistika - Statisticki Kalendar Federa tivna Narodna Republica Yugoslavia" - Beograd 1959 - σελ. 23). Με βάση τη στατιστική αυτή, το 1960, δήλωναν : "Μακεδόνας" 726.000, Αλβανοί 200.000, Τούρκοι 104.000 Βούλγαροι 80.000 , Σέρβοι 35.000 , Αιγαίοι Μακεδόνας 35.000, Βλάχοι 20.000, Έλληνες 15.000, Άλλοι 11.000 =ΣΥΝΟΛΟ 1.226.000. Ο Γαρούφας (1992) εντυφώνοντας στους

Σαρακατσαναίους στην περιοχή των Σκοπίων αναφέρει ότι «υπήρχαν και περίπου 4.000 Σαρακατσαναίοι με έντονη Ελληνική συνείδηση, που μιλούσαν μόνο την Ελληνική γλώσσα και μέχρι τότε ζούσαν αυτόνομοι ως νομάδες (δεν υπηρετούσαν στρατιωτική θητεία στη Σερβία, δεν χρησιμοποιούσαν τα σέρβικα δικαστήρια κάνοντας χρήση των σ'ναφικών δικαστηρίων κλπ.)..... Την περίοδο 1963-1968 έφυγαν περίπου 3.500 άτομα που εγκαταστάθηκαν όλοι σχεδόν στην περιοχή Ελευθερίου - Κορδελιού Θεσσαλονίκης όπου ζουν και σήμερα και αποτελούν το 25% του Δήμου Ελευθερίου και μάλιστα την περίοδο 1975-82 εξέλεξαν δήμαρχο έναν από τους λίγους που είχαν σπουδάσει εκεί, τον Γιάννη Γεωργίου, ο οποίος αρνήθηκε υποσχέσεις για "σταδιοδρομία σκοπιμότητας" και ήρθε στην Ελλάδα..... Από τους 3.500 Σαρακατσαναίους που ήρθαν από την περιοχή Σκοπίων, όσοι είναι πάνω από 30 χρονών γεννήθηκαν εκεί, έζησαν όλα όσα προανέφερα και παραστατικά για τις περιουσίες τους που δημεύτηκαν, για τα ονοματεπώνυμα που άλλαξαν, για τα "κρυφά σχολεία" που άνοιζαν στα καλύβια να μαθαίνουν την Ελληνική γλώσσα, μέχρι το 1968 στα Σκόπια».

Εκείνο που αποσιωπάται από την ελληνική πολιτεία, τον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο, είναι η παρουσία της κοινότητας των πρώην Ελλήνων πολιτών-παιδιά του ελληνικού εμφυλίου πολέμου-που ομιλεί την ελληνική γλώσσα, όταν το γλωσσικό περιβάλλον το ευνοεί, και αριθμεί αρκετές χιλιάδες πολιτών, η πλειοψηφία των οποίων διατηρεί συγγενείς πρώτου βαθμού στην Ελλάδα και δη στις περιοχές της Καστοριάς Φλώρινας και Έδεσσας (Ηργης & Μακρή, 2006). Επίσημα στοιχεία για τον αριθμό των πολιτών της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας που έχουν κοντινή ή μακρινή καταγωγή από περιοχές της ελληνικής Μακεδονίας δεν είναι διαθέσιμα από την ελληνική πολιτεία. Αναφορές για 300.000 Ελλήνων που ζουν στην Π.Γ.Δ.Μ πιθανόν να συμπεριλαμβάνουν τους πρώην Έλληνες πολίτες -παιδιά του ελληνικού εμφυλίου πολέμου-και τους επιγόνους τους. Στον αντίποδα της Κοινότητας των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας βρίσκονται ομάδες πολιτών στους οποίους αναγνωρίζεται η «ελληνική καταγωγή» (Βλάχοι και Σαρακατσάνοι) και διαβιούν, άλλες, σε ιστορικές πόλεις στις οποίες ήκμασε ο ελληνισμός- Μοναστήρι, Στρώμνιτσα, Κρούσοβο και άλλες, διάσπαρτες σε μεγάλες πόλεις όπως τα Σκόπια την Αχρίδα, το Πρίλεπ, το Ρέσεν, πιθανόν και αλλού.

Πρόσφατα, σε ελληνικές ιστοσελίδες και blogs γίνεται αναφορά σε πολίτες της Π.Γ.Δ.Μ που έλκουν την καταγωγή τους από Έλληνες και βρέθηκαν εκεί, άλλοι, μετά την καταστροφή της Μοσχόπολης και άλλοι με τις ανταλλαγές των Ελλήνων της Ανατολικής Ρωμυλίας, μετά τις συνθήκες των Νεϋγή (1919), Σεβρών (1920) και Λοζάνης (1923). Το Πέχτσεβο αναφέρεται ως «ένα καθαρό χωριό στην καρδιά των Σκοπιών. *«Το 1923 και μετά τη μικρασιατική καταστροφή οι προγονοί τους ξεκίνησαν από την Καλλίπολη της ανατολικής Θράκης, για να έρθουν πρόσφυγες στην Ελλάδα. Έφτασαν στη Θεσσαλονίκη, αλλά τελικά κατευθύνθηκαν βόρεια προς στην τότε Σερβία, προκειμένου να εργαστούν στα ορυχεία της οροσειράς Malesevski. Εγκαταστάθηκαν στο χωριό Πέχτσεβο (Pehčeno, Печчево), που σήμερα αποτελεί την έδρα του ομώνυμου δήμου, στο ανατολικότερο σημείο της ΠΓΔΜ. Το Πέχτσεβο αριθμεί σήμερα 5.517 κατοίκους (απογραφή 2002) με τη συντριπτική πλειοψηφία των κατοίκων (περίπου 4500), να έχουν ελληνική καταγωγή, από την Καλλίπολη της ανατολικής Θράκης. Δεν θα ήταν υπερβολή, να θεωρηθεί πως πρόκειται, για ένα καθαρό ελληνικό χωριό, στην καρδιά της ΠΓΔΜ. Οι κάτοικοι έχουν απόλυτη γνώση της ελληνικής καταγωγής τους και μάλιστα έχουν συστήσει και πολιτιστικό σύλλογο, με την επωνυμία «Σύλλογος Ελλήνων – Καλλίπολη – Πέχτσεβο». Όλο και περισσότεροι κάτοικοι μιλούν πλέον την ελληνική, αφού ο σύλλογος λειτουργεί και τμήμα Ενηλίκων, για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Ελληνίδα δασκάλα από τα Σκόπια επισκέπτεται δύο φορές την εβδομάδα την μικρή πόλη και διδάσκει ελληνικά σε μικρούς και μεγάλους, ελληνικής καταγωγής». .Στις περιοχές που αναφέραμε, χωρίς να αποκλείονται και άλλες, αναπτύσσεται μια κινητικότητα στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, είτε από ιδιώτες, με την μορφή των φροντιστηρίων, είτε από φορείς ελληνικού ενδιαφέροντος που ασχολούνται με την προώθηση και την προβολή της ελληνικής γλώσσας. Αναλυτικά στην ενότητα 1.6*

1.6 Φορείς ελληνικού ενδιαφέροντος στη διδασκαλία της ελληνικής στη FYROM

Στην Π.Γ.Δ.Μ δραστηριοποιούνται φορείς ελληνικού ενδιαφέροντος και ιδιώτες που ασχολούνται με τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Οι πρωτοβουλίες αυτές εντάσσονται στις καλές σχέσεις των ελληνικών συλλόγων με δήμους της τοπικής αυτοδιοίκησης της Π.Γ.Δ.Μ που συμπεριλαμβάνουν στα προγράμματα του και τμήματα

εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας. Σημαντική είναι και η δράση ιδιωτών που «*έλκουν την καταγωγή τους από Έλληνες*» και λειτουργούν φροντιστηριακά τμήματα της ελληνικής γλώσσας σε διάφορες πόλεις της Π.Γ.Δ.Μ. Από την άλλη, η απουσία της επίσημης Ελληνικής Πολιτιστικής Διπλωματίας σε θέματα ελληνικής γλώσσας, με τυπικό ή άτυπο τρόπο επιβεβαιώνει την απουσία πολιτισμικής πολιτικής απέναντι στην Π.Γ.Δ.Μ τουλάχιστον, στο πλαίσιο της ενδιάμεσης συμφωνίας του 1995, και της πολιτική των «*ανοιχτών θυρών*» προβάλλοντας την ελληνική γλώσσα στην γειτονική μας χώρα.

Η ελληνική γλώσσα δηλώνει παρόν και στην Π.Γ.Δ.Μ, είτε με την μορφή των φροντιστηρίων ιδιωτικών μαθημάτων, είτε με μεταφράσεις της νεοελληνικής γλώσσα στη σλαβομακεδονική. Την δεκαετία του '70 σημαντικός αριθμός ελλήνων φοιτητών σπουδάζει στο πανεπιστήμιο των Σκοπίων κάνοντας την ελληνική παρουσία εμφανή. Παράλληλα, πλήθος ελλήνων τουριστών κυρίως από την Β Ελλάδα επισκέπτεται τα Σκόπια για αγορές, λόγω της οικονομικής άνθησης της Γιουγκοσλαβίας. Η *γλωσσική επαφή* τουριστών και πολιτών της FYROM ωθεί αρκετούς να μάθουν την ελληνική γλώσσα, την οποία χρησιμοποιούν στις συναλλαγές με τους Έλληνες. Όμως, την ελληνική την γνωρίζουν και πολίτες των Σκοπίων, πρώην Έλληνες πολίτες, που βρέθηκαν στη νότια Γιουγκοσλαβία μετά το τέλος του ελληνικού εμφύλιου πολέμου. Το κοινωνιογλωσσολογικό πλαίσιο χρήσης της ελληνικής αλλάζει δραματικά στα μέσα της δεκαετίας του 80, αρχικά με την μετακίνηση των ελλήνων φοιτητών σε άλλες γειτονικές πανεπιστημιακές πόλεις της τότε Γιουγκοσλαβίας, λόγω της μη αναγνώρισης των πτυχίων του πανεπιστημίου των Σκοπίων από την ελληνική πολιτεία. Με την έξαρση των εθνικισμών, ένθεν και ένθεν, η ελληνική γλώσσα συρρικνώνεται και ομιλείται, όταν ευνοεί το γλωσσικό περιβάλλον, μεταξύ των πρώην Ελλήνων πολιτών που τους επισκέπτονται συγγενικά τους πρόσωπα από την Ελλάδα και κυρίως από τις περιοχές της Καστοριάς Φλώρινας και Πέλλας. Η επαναφορά της ελληνικής γλώσσας με τη μορφή που παρουσιάσαμε παραπάνω ξεκινά πάλι στα μέσα της δεκαετία του 90 κυρίως με εταιρίες που εγκαθίστανται στην ΠΓΔΜ. Η διαδρομή της ελληνικής γλώσσας στην ΠΓΔΜ είναι εκτός θεσμικής διακρατικής πολιτικής και ακολουθεί τυχαία τις μετακινήσεις των οικονομικών κεφαλαίων, της τουριστικής κινητικότητας και των ανθρώπινων πόρων. Σχεδόν ανάλογη διαδρομή ακολουθούν και οι Νεοελληνικές Σπουδές, οι οποίες στην πράξη δεν υπάρχουν αλλά γίνονται γνωστές

μέσω της μεταφραστικής κινητικότητας της ελληνικής λογοτεχνίας στη σλαβομακεδονική. Από το 2006, λειτουργεί υπό την αιγίδα του ΓΕΕΘΑ (Υπουργείο Εθνικής Άμυνας) το σχολείο εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας αποκλειστικά για στρατιωτικούς και μέσα από διακρατικές-διμερείς συμφωνίες, στο οποίο φοίτησαν 21 και αποφοίτησαν 14 μαθητές (www.geetha.mil.gr). Στην ΠΓΔΜ λειτουργούν τα φροντιστήρια ελληνικής γλώσσας με την στήριξη και συνεργασία ελληνικών φορέων από την Β. Ελλάδα (Αέροπος, ΙΜΧΑ Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Μητρόπολη Κιλκισίου, Οργανισμός για την Διάδοση της Ελληνικής Γλώσσας) και με κρατικές άδειες της Π.Γ.Δ.Μ. Συγκεκριμένα, τέτοια φροντιστήρια ελληνικής γλώσσας λειτουργούν στο Βέλλες από το 2002, για μαθητές ηλικίας 8-12 και 13-17 χρόνων, στη Γευγελή (Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, δυο τμήματα παιδών και ένα νέων), Δοϊράνη, Μπογντάνσκι και Στογιάκοβο για μαθητές ηλικίας 8-12 ετών (65 μαθητές) στο Βολάντοβο από το 2004 (4 ώρες την βδομάδα στο πολιτιστικό κέντρο του δημαρχείου του Βολάντοβο) και στα Μπίτολα (Μοναστήρι) (www.aeropos.net).

Στο Πρίλεπ λειτουργεί φροντιστήριο ελληνικών η Κατερίνα Βίδα, στην πόλη των Σκοπίων ελληνικό φροντιστήριο λειτουργούσε η Ένωση Βλάχων με την Νόρα Γέρου. Στην Ρέσνα, ο Νικόλας Κωνσταντινίδης δραστηριοποιείται στη δημιουργία ενός ιδρύματος ελληνικού πολιτισμού. Στο Κρούσοβο λειτουργούν δυο φροντιστήρια ελληνικής γλώσσας, με την Κατερίνα Βίδα που πηγαίνει και διδάσκει από το Πρίλεπ και τον Άλκη Σδράλλα, που πηγαίνει από το Μοναστήρι. Στα Μπιτόλια (Μοναστήρι) λειτουργούν ιδιωτικά φροντιστηριακά τμήματα από τον Αθανάσιο Στεργίου – παιδί του ελληνικού εμφυλίου πολέμου-καταγόμενος από τις Μηλιές Πηλίου.

Παράλληλα λειτουργούν θερινά προγράμματα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας, σε ελληνικές κατασκηνώσεις της Β. Ελλάδας (Πέργαμος, Καβάλας, Λιτόχωρο) και του Σουνίου με την στήριξη της τοπικής αυτοδιοίκησης και ορισμένων Μητροπόλεων (Μητρόπολη Κιλκισίου).

Οι εκπαιδευτικοί που έχουν αναλάβει τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας καταθέτουν ενδιαφέρουσες απόψεις και την εμπειρία τους σε συνεντεύξεις τους σε διαδικτυακές εφημερίδες και σε ομιλίες, για την λειτουργία των τμημάτων και των φροντιστηρίων της ελληνικής γλώσσας στην Π.Γ.Δ.Μ.

Η Βίδα, δασκάλα στο Πρίλεπ και σε άλλους δήμους της περιοχής (Κρούσοβο) σημειώνει, όσο αφορά την δυσκολία να διδάσκει κανείς την ελληνική γλώσσα στα Σκόπια σήμερα, ότι *«Δεν είναι δύσκολο, εάν την διδάσκει κάποιος όπως εγώ, σε ιδιωτικό φροντιστήριο. Στο οποίο διδάσκονται και άλλες γλώσσες όπως αγγλικά, γερμανικά κ.λπ. Το δύσκολο είναι να γίνει μέσα από δημόσια σχολεία ή κάποιους ελληνικούς συλλόγους»*

Αναφορικά με την παρουσία και τη στήριξη της ελληνικής πολιτείας και του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, Βίδα σημειώνει ότι *«Όχι, μέχρι σήμερα δεν είχαμε καμιά ενίσχυση, αλλά έχουμε υποσχέσεις ότι αυτό θα αλλάξει στο μέλλον. Μας έχουν βοηθήσει πολύ όμως, διάφοροι ιδιώτες από την Ελλάδα και σύλλογοι με την αποστολή σχολικών βιβλίων, cd με ελληνικά τραγούδια, πράγματα τα οποία είναι αυτά τα οποία έχουμε περισσότερο ανάγκη και καλούμε τον οποιονδήποτε Έλληνα μπορεί να βοηθήσει με αυτόν τον τρόπο, να το κάνει»*.

Ο Στεργίου (2009) σε ομιλία του στην Ελληνική Βουλή, με την ευκαιρία της φιλοξενίας 15 μαθητών από το Μοναστήρι της ΠΓΔΜ στις κατασκηνώσεις του Αγίου Αντρέα του δήμου Αθηναίων, μεταξύ άλλων εξηγεί γιατί διδάσκει την ελληνική γλώσσα *«Επειδή πιστεύουμε ότι η ελληνική γλώσσα αποτελεί το μέσον εξανθρωπισμού και εκπολιτισμού της γήινης κοινωνίας εργαζόμαστε με σκοπό την εξάπλωσή της και την αφύπνιση των ξεχασμένων Ελλήνων της FYROM»* (Greek Insight Daily Newspaper of Greeks in Diaspora 30-7-09).

1.7 Σύνοψη

Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στην Π.Γ.Δ.Μ στηρίζεται προς το παρόν σε πρωτοβουλίες ιδιωτών και σε δήμους της τοπικής αυτοδιοίκησης της Π.Γ.Δ.Μ, σε συνεργασία με φορείς ελληνικού ενδιαφέροντος και συλλόγους από την Βόρεια Ελλάδα. Η απουσία επίσημης ελληνικής είναι φανερή και αποτυπώνεται στην έλλειψη εξωτερικής πολιτιστικής πολιτικής σε θέματα ελληνικής γλώσσας. Η μη επίλυση του προβλήματος κοινής αποδοχής του ονόματος της γειτονικής χώρας λειτουργεί ως άλλοθι από την επίσημη ελληνική πολιτεία, αδιαφορώντας για το σύνολο των πολιτών που έχουν κοντινή ή μακρινή καταγωγή από την Ελλάδα.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Βούρη, Σ. 1992. *Εκπαίδευση και εθνικισμός στα Βαλκάνια. Η περίπτωση της Βορειοδυτικής Μακεδονίας (1870-1904)*. Αθήνα.
- Γαρούφας, Δ. 1992. *Οι Σαρακατσάνοι ομογενείς μας στη Βουλγαρία και την περιοχή των Σκοπίων*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη,
- Δρίβα Α. 2008. Νεοελληνικές Σπουδές και ελληνική πολιτεία. Στα Πρακτικά 1^ο Παγκοσμίου Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών (σελ. 191-208). Αθήνα: <http://neoellinikesspoudes.elladastonkosmo.gr/files/BIBLIO%20PRAKTIKWN1.pdf> (Η πηγή αντλήθηκε από το διαδίκτυο στις 16-7-2009).
- Ο Εν Αθήναις Σύλλογος Προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων. 1970. *Η Δράσις του Συλλόγου κατά την Εκατονταετίαν 1869-1969*. Αθήνα: Εκδόσεις του Εν Αθήναις Συλλόγου Προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων με την Εποπτεία του Φιλίππου Στεφάνου Δραγούμη (Προέδρου).
- Κωστάκης, Μ. 2008. *Ελληνική Πολιτιστική Εξωτερική Πολιτική*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Οξύ
- Μακρή, Ο. & Ήργης, Α. 2009. *Διαπολιτισμικός και Διαβαλκανικός Διάλογος. Οι άγνωστες πτυχές της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα*. Αθήνα: Πρακτικά Εισηγήσεων σε CD Διεθνούς Συνεδρίου IAIE 2009 (International Conference: Intercultural Education: Paideia, Polity, Demoi στην Αθήνα 24-26 Ιουνίου 2009 από το International Association of Intercultural Education και το Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής)
- Μπέλια, Ε. 1999. *Ο Σύλλογος προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων. Διαδρομή μιας εκατονταετίας 1899-1999*. Αθήνα: Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων
- Σκοπετέα, Ε. 1988. *Το Πρότυπο Βασίλειο και η Μεγάλη Ιδέα. Όψεις του εθνικού προβλήματος στην Ελλάδα (1830-1880)*. Αθήνα.
- Συρίγος, Α. 2008. *Νεοελληνικές Σπουδές και ελληνική πολιτεία*. Στα Πρακτικά 1^ο Παγκοσμίου Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών (σελ. 191-208). Αθήνα: <http://neoellinikesspoudes.elladastonkosmo.gr/files/BIBLIO%20PRAKTIKWN1.pdf> (Η πηγή αντλήθηκε από το διαδίκτυο στις 16-7-2009).
- Φυτράκης-Τεγόπουλος 1991. *Ελληνικό Λεξικό*. Αθήνα: Φυτράκης-Τεγόπουλος.
- Χριστογιάννης, Γ. 2002. *Ελληνική Πολιτιστική Διπλωματία*. Αθήνα: Σιδέρης
- Χρυσανθόπουλος, Μ. 1993. *Ο Ελληνισμός της Δημοκρατίας των Σκοπίων*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Poromanska, S. 2008. *Νεοελληνικές Σπουδές και επαγγελματικές προοπτικές*. Στα Πρακτικά 1^ο Παγκοσμίου Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών (σελ. 209-230). Αθήνα: <http://neoellinikesspoudes.elladastonkosmo.gr/files/BIBLIO%20PRAKTIKWN1.pdf> (Η πηγή αντλήθηκε από το διαδίκτυο στις 16-7-2009).

Ξένη βιβλιογραφία

- Skutnabb-Kangas, T. 2000. *Linguistic Genocide in Education – or Worldwide Diversity and Human Rights?* U.S.A: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Πηγές: Ιστοσελίδες- Ιστότοποι

www.geetha.mil.gr

www.aeropus.net

<http://neoellinikesspoudes.elladastonkosmo.gr/files/BIBLIO%20PRAKTIKWN1.pdf>

Συμβούλιο Ευρώπης: www.coe.int

UNESCO: <http://www.unesco.org>

Υπουργείο Εξωτερικών: www.mfa.gr

Υπουργείο Παιδείας: www.ypepth.gr

Υπουργείο Πολιτισμού: www.culture.gr

Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού: <http://www.hfc.gr>

Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού (Σ.Α.Ε): <http://www.sae.gr>

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

(ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)

4 -6 Σεπτεμβρίου 2009

Νυμφαίο Φλώρινας

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Τμήμα Νηπιαγωγών
Εργαστήριο Γλώσσας και Προγραμμάτων
Γλωσσικής Διδασκαλίας